

№ 44 (817)
Лістапад 2020 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

➔ **Выданне: кніга пра бортніцтва і бортнікаў –**

стар. 3

➔ **Родны кут: тапонімы ваколіцаў Дзяніскавічаў –**

стар. 4

➔ **Асобы: Янка Пачопка, Язэп Стаброўскі, Леанард Ходзька –**

стар. 3, 5, 6

Уладзіміру Караткевічу з зямлі пад белымі крыламі – 90 гадоў

Фота з сайта nlb.by

Чытайце на стар. 2

Каменныя жорны для школы

Жыхары аграгарадка Лучын Рагачоўскага раёна заўсёды ганарыліся багатым гістарычным мінулым свайго паселішча. Мабыць, таму тут жывуць неаб'якваныя аматары-краязнаўцы, якія беражліва ставяцца да гісторыі

роднага краю. Прадметы побыту ад продкаў ураджэнцаў Лучына Яўгена Неберава і Аляксея Восіпава сёлета папоўнілі краязнаўчую экспазіцыю, размешчаную ў кабінце гісторыі мясцовай базавай школы. І новыя знаходкі з кожным годам здзіўляюць усё больш і больш!

Жыхар Лучына А. Восіпаў часта наведвае родную вёску. Яго прадзед быў заможным селянінам, меў свой млын – каменныя жорны дасталіся ў спадчыну праўнуку. Але верхняя частка жорнаў пры Аляксеі ўжо была выкарыстаная ў якасці трывалага матэрыялу пад падмурак дома, а вось другая частка доўгі час ляжала ў зямлі.

Аляксей і Яўген падзяліліся інфармацыяй з аўтарам гэтым радкоў. Разам вырашылі, што месца гэтаму каменю – на тэрыторыі школы, дзе ўжо размешчаны адзін валун з надпісам на стараславянскай мове. Толькі вось вага ў каменных жорнаў апынулася непад'ёмнай. Прад-

стаўнік мясцовай улады Клаўдзія Баркоўская з задавальненнем пагадзілася дапамагчы, вылучыўшы для добрай справы пагрузчык. Агульным намаганнем новы артэфакт размешчаны каля сценаў храма ведаў (так Лучынскую школу называў былы намеснік кіраўніка Рагачоўскага аддзела адукацыі П. Гузелевіч), сёння ён радуе вока месцічаў і га-

сцей. Заняўшы ганаровае месца, камень быццам хоча нешта нам сказаць... А вось што? На гэтае пытанне мы разам з вучнямі паспрабуем адказаць, правёўшы невялікае даследаванне.

*Святлана ВАРЫКАВА,
настаўніца гісторыі
Лучынскай базавай школы
Рагачоўскага раёна*

Сябры! Цяпер ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на 1-е паўгоддзе 2021 г. Будзем пашыраць сябрыну даследчыкаў роднага краю!

Нашы спачуванні

20 лістапада на 74-м годзе жыцця памёр кампазітар **Алег ЗАЛЁТНЕУ**. Нарадзіўся ён у г.п. Сухабязводнае (Ніжагародская вобл., Расія) у сям'і рэпрэсаваных. Закончыў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю (1974) і асістэнтуру-стажыроўку (1984). Член Саюза кампазітараў Беларусі (1978). А. Залётнеў – асоба шматграннага таленту: і кампазітар, і мастак, і акцёр. Таму ён засяродзіўся на музыцы да драматычных спектакляў, кіно, радыё і тэлебачання. Адна з крыніцаў яго творчага натхнення – народнае мастацтва, якое надае творам своеасаблівы каларыт (паэма-карціна «Купальская ноч» для аркестра беларускіх народных інструментаў, драматычная араторыя «Лісткі календара» на вершы Максіма Танка). Варта таксама назваць кантату-балладу «Пепел Хатыні» (1973), балет «Кругаварот» (1995), мюзіклы «Драўляны рыцар» (1994), «Сцяпан – вялікі пан» (1995). Плённаю была праца кампазітара з Беларускам паэтычным тэатрам аднаго акцёра «Зніч» (монаопера «Адзінокі птах», што расказвае пра А. Міцкевіча). Опера «Міхал Клеафас Агінскі. Невядомы партрэт» была пастаўлена ў Маладзечанскім маладзёжным народным музычным тэатры ў 2013 г. Шэраг рамансаў, песень, спектакляў кампазітар стварыў на аснове твораў айчынных паэтаў і празаікаў – класікаў і сучаснікаў.

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» смуткуюць з прычыны смерці Алега Барысавіча, выказваюць шчырыя спачуванні родным, блізім і калегам выбітнага кампазітара. Яго ж музыка будзе гучаць у нашай краіне.

Кнігі з кабінета Караткевіча

24 лістапада ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі пачала працу выстава «3 кнігі Уладзіміра Караткевіча», прымеркаваная да 90-годдзя з дня нараджэння класіка.

Упершыню можна пабачыць кнігі з кабінета пісьменніка і яго бібліятэкі, даведацца, якія рукапісы, старадрукаваныя і рэдкія выданні захоўваліся ў кнігазборы творцы.

Асноўнае месца ў экспазіцыі нададзена экслібрсам У. Караткевіча. Пераважная іх частка зробленая самім пісьменнікам: разнастайныя кніжныя знакі, што адмыслова выкананыя і падабраныя для пэўных выданняў. На вывахах – знакавыя постаці беларускай культуры: Скарына, Гусоўскі, а таксама любімыя Караткевічам ветразі. Вылучаецца экслібрсы з абрысамі зброі кавалераў. Яго пячатку і клішэ можна ўбачыць на выставе.

Несумненную цікавасць абудзяць экслібрсы, створаныя для пісьменніка мастакамі. Працы Арлена Кашкурэвіча, Міколы Купавы, Уладзіміра Басальгі, Іосіфа Капеляна, Генадзя Грака і Вячкі Целеша можна ўбачыць на старонках выданняў і даведацца гісторыю іх стварэння.

Унікальныя дароўныя надпісы на кнігах уводзяць у сяброўскае і творчае кола пісьменніка. У экспазіцыі – аўтографы родных Уладзіміра Сямёнавіча, таварышаў і настаўнікаў маладосці, літаратурных прататыпаў, вядомых творцаў, сяброў і палпечнікаў – Адама Мальдзіса, Васіля Быкава, Рыгора Барадуліна, Янкі Брыля ды іншых, а таксама нечаканы па-караткевічаўску жартаўлівы аўтограф самому сабе.

Выстава падрыхтаваная сумесна з захавальнікамі спадчыны У. Караткевіча – сям'ёй пляменніцы пісьменніка Алены Іванаўны Сінькевіч. У экспазіцыі таксама прадстаўленыя кнігі з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Выставу «3 кнігі Уладзіміра Караткевіча» можна пабачыць па 17 студзеня 2021 г.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Фота з сайта nlib.by

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ 12 лістапада ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прайшло мерапрыемства, прысвечанае 115-годдзю з дня нараджэння Яна Скрыгана (1905 – 1992), пісьменніка, сябра літаратурнага аб'яднання «Маладняк». Імпрэза арганізаваная ў межах сумеснага праекта «На хвалі часу, у плыні жыцця», што рэалізуецца НББ, Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры, Выдавецтвам домам «Звязда» і Беларускамі дзяржаўнымі архівам-музеем літаратуры і мастацтва. Прысутныя даведаліся пра жыццё і творчасць выдатнага літаратара, стваральніка беларускага нарыса як новага літаратурнага жанру. Сумеснымі намаганнямі ўдзельнікаў праекта быў падрыхтаваны віртуальны раздзел, прысвечаны юбілею Я. Скрыгана. Ён змяшчае поўныя тэксты кнігі аўтара, каштоўныя дакументы, фотаздымкі і архіўныя матэрыялы з фондаў НББ, партнёраў і з хатняга архіва пісьменніка.

Дачка пісьменніка Галіна Іванаўна Скрыган расказала пра свайго бацьку, пра захаванне спадчыны пісьменніка яго сям'ёй. Апошнім часам яна з'яўляецца ўкладальніцай кнігі, што выходзіць да кожнага юбілею пісьменніка. На вечарыне яна прадставіла ілюстраваны альбом «Фоталагія з хатняга архіва Яна Скрыгана» (2020), выдадзены да 115-годдзя пісьменніка.

Пра пісьменніка расказалі таксама галоўны рэдактар выдавецтва «Кнігазбор» і аўтар праекта «Беларускі кнігазбор» Кастусь Цвірка і сябра сям'і пісьменніка Яўген Жук, загадчык аддзела алічбоўкі НББ. У відазапісе прагучала музычнае прысвячэнне дзядулю ад Яна Скрыгана-малодшага – вядомага выканаўцы твораў на класічнай гітары, які з канцэртамі аб'ездзіў шмат краінаў, а цяпер жыве пад Фрайбургам.

✓ Сёлета адзначалася 635-я гадавіна падпісання Круўскай уніі. З гэтай нагоды ў Смаргонскім гісторыка-краязнаўчым музеі працуе выстава «Пад знакам Круўскай уніі». Навуковы супрацоўнік музея Аксана Гейбовіч пад час адкрыцця зазначыла: «У 1385 г. у Крова з'ехаліся князі і польскія паслы, каб заключыць Круўскую унію. Моцна спрачаліся тады прадстаўнікі дзвюх дзяржаў, дабіваліся большых выгодаў для сваіх бакоў. Круўская унія стала лёсавызначальнай для абедзвюх дзяржаў, а Круўскі замак цягам 700 гадоў быў сведкам і трагічных, і радасных падзеяў гісторыі нашай дзяржавы». Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук Олег Дзярновіч расказаў пра круўскія знаходкі.

На выставе, што будзе працаваць да сярэдзіны снежня, прадстаўлены багаты ілюстрацыйны матэрыял і выстава кніг пра Круўскі замак.

✓ У арт-гасцёўні «Высокае м'ста» 12 лістапада пачала працу выстава «Новае Эстонскае Мастацтва: Кераміка. Жывапіс. Шкло. Тэкстыль». Прадстаўлены амаль 30 працаў 11-і самых цікавых сучасных мастакоў Эстоніі, якія кар'еру пачалі ўжо ў XXI ст. Усе творцы арыгінальна працуюць з рознымі матэрыяламі і ў розных відах выяўленчага мастацтва.

Пабачыць новае эстонскае мастацтва можна да 13 снежня.

✓ 13 лістапада ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстава «Свет, удзячны

Сталінграду», арганізаваная сумесна з Дзяржаўным гісторыка-мемарыяльным музеем-запаведнікам «Сталінградская бітва» ў рамках святкавання 75-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Нароўні з вырабамі прафесійных майстроў у калекцыі прадстаўлены рэчы, з любоўю выкананыя простымі людзьмі. Экспануюцца падарункі ад Аб'яднанай Арабскай Рэспублікі, народаў Францыі, Вялікабрытаніі, Бельгіі, Польскай Народнай Рэспублікі, а таксама падарункі Сталінграду ад БССР і Рэспублікі Беларусь.

Выстава працуе па 18 снежня.

✓ Цягам года ў Мінску і ў вёсцы Багданава Валожынскага раёна праходзілі святочныя мерапрыемствы, прымеркаваныя да 150-годдзя з дня нараджэння мастака Фердынанда Рушчыца, ураджэнца раёна. Адным з цэнтральных элементаў святкавання юбілею стала афіцыйная цырымонія гашэння паштовай маркі, падрыхтаванай Міністэрствам сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь і РУП паштовай сувязі «Белпошта» ў рамках тэматыкі Рэгіянальнай садружнасці ў галіне сувязі – «Дзеячы мастацтваў». На цырымоніі выступілі міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь, старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімір Макей і першы намеснік міністра сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь Павел Ткач.

Беларуская пошта падрыхтавала да гэтай падзеі экспазіцыю, што прадэманстравала паштовыя выпускі на тэмы, уключаныя ў Каляндар памятных дат ЮНЕСКА.

✓ 20 лістапада ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь пачаў працу фатаграфічны праект «Ураўненне стану». Гэта ўзаемадзеянне персанальных выказванняў 11-і аўтараў, паміж якімі выяўляецца асаблівая сувязь, магчымая толькі пры абставінах «тут і цяпер». Мастакі Кацярына Кузьмічова, Марыя Карнеенка, Аляксандр Веледзімовіч, Андрэй Кузьмянок, Аляксандр Зяньковіч, Герман Дамброўскі, Аляксандра Салдатава, Ігар Саўчанка, Ігар Ганчарук, Лілія Грын, Кацярына Малама, куратар Дзіна Даніловіч – аўтары ўраўнення стану, што звязвае паміж сабой параметры сучаснасці.

Выставачны праект «Ураўненне стану» можна ўбачыць у НЦСМ (вул. Някрасава, 3) да 6 снежня.

Скарыстаная інфармацыя з паведамленняў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, арт-гасцёўні «Высокае м'ста» (Мінск), Нацыянальнага цэнтру сучасных мастацтваў (Мінск), сайтаў газет «Светлыя шляхы» (Смаргонь), «Працоўная слава» (Валожын)

Наш календар

Як выбраць і карміць... творы

Іван ПАЧОПКА (Янка Пачопка) нарадзіўся 130 гадоў таму 8 лістапада 1890 г. у в. Летнікі (цяпер Глыбоцкі раён).

Яго сям'я была вялікая: бацька-ляшнік, маці і дзевяць дзяцей – чатыры браты і пяць сясцёр. Выхаваны ў любові да сялянскай працы, юнак абраў свой шлях у жыццё, звязаны з зямлёю.

У 1913 г. Іван Пятровіч скончыў Варанецкую сельскагаспадарчую школу (цяпер у Пастаўскім раёне), працаваў у Дэпартаменце земляробства Віленскай губерні. Аднак і ў гэты час быў рэдактарам двухтыднёвіка «Праваслаўны беларус», што выдаваўся ў Варшаве. Працаваў аграномам пры Дзісенскім рэўкаме. У 1930-я гады жыў на ўласнай гаспадарцы.

Першы верш «Дудар» Янка Пачопка надрукаваў у «Нашай Ніве» ў 1913 г. Пісаў ён таксама прозу. Першае апавяданне «Злы лёс» апублікаванае ў газеце «Савецкая Беларусь» у 1921 г. З малых гадоў ён збіраў і запісаў народныя казкі, паданні. Сабранага арыгінальнага матэрыялу назапасілася на цэлую кнігу пад назвай «Народныя казкі і апавяданні Дзісеншчыны». Аднак, з-за розных абставінаў, з друку выйшла толькі адна казка «Дурнішча: народная казка з Дзісеншчыны» (1927).

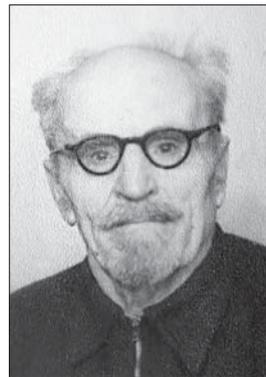
Вершы, народныя паданні, казкі, апрацаваныя Янкам Пачопкам, друкаваліся на старонках дзіцячых часопісаў «Заранка», «Пралескі», у «Праваслаўным беларусе».

Маючы гумарыстычны талент, ён стала супрацоўніцай

з часопісам «Маланка», дзе друкаваў свае вершы і байкі пад псеўданімам Шкірба. Творы яго змяшчаліся таксама ў заходнебеларускіх часопісах «Калосьсе», «Хрысціянская думка», газеце «Сялянская ніва».

У 1923 г. выдаў кнігі-даследаванні «Малочная карова: Як яе выбраць, карміць і дглядаць», «Пчолы і як вадзіць іх у рамовых вулях». У 1925-м выйшаў дапаможнік «Гародніцтва: Як трэба гаспадарыць на гародзе, каб мець добрае варыва». У 1928 г. з'явілася кніга «Як выбраць добрага каня».

Пасля вяртання ў канцы 1920-х гг. з Вільні на радзіму, у вёску Летнікі, паэт аказаўся ізаляваным ад звыклага яму кола сяброў і папелічнікаў. Сямейны абставіны – нарадзіліся трое дзетак, праца агранома, жыццё

ў доволі глухім кутку Залесчыны ў далечыні ад цывілізацыі, ды і сціпласць, сарамліваць гэтага чалавека – усё адыграла сваю ролю ў тым, што Янка Пачопка апынуўся ў адзіноце.

Але ён меў блізкага сябра – мастака Язэпа Драздовіча, які зрабіў яго разны партрэт і малюнкi да яго кнігі «Пчолы...». Многія працы мастака і некато-

ры асабістыя рэчы доўгі час захоўваліся ў сям'і Янкі Пачопкі. Яшчэ сябрам быў Міхась Машара. Трое сяброў – Пачопка, Драздовіч і Машара – часта сустракаліся. Гэтыя іх сустрэчы натхнілі М. Машару на стварэнне пазмы паводле легенды залескіх мясцінаў пра Мамчыну горку. Паэма «Мамчына горка» была надрукаваная ў 1936 г.

Янка Пачопка пражыў 87 гадоў. Да сваіх апошніх дзён ён працаваў на зямлі. Шчыра любіў сялянскае жыццё, заўсёды адгукаўся на просьбы землякоў па пытаннях ветэрынарыі і агранаміі. Вольны час праводзіў з кнігай. Менавіта яна, кніга, была спадарожніцай і выратавальніцай у складаныя часы. Рукапісны сшытак з яго вершамі дачка пісьменніка Ліна Павульска перадала Дзяржаўнаму музею гісторыі беларускай літаратуры.

Памёр Янка Пачопка 26 мая 1977 г., пахаваны ў вёсцы Малаўка Глыбоцкага раёна.

Падрыхтаваў **Алесь САЧАНКА**

Са слязы Спаса — на карысць чалавеку

Надайна ў выдавецтве «Чатыры чвэрці» выйшла грунтоўнае выданне, прысвечанае старажытнаму і цяпер рэдкаму рамяству. Кніга «Бортніцтва — сувязь часоў» — своеасаблівы энцыклапедычны даведнік, дзе разглядаюцца розныя аспекты старажытнага і ў наш час мала вядомага занятку.

Гэта шостае выданне ў рамках сацыяльнага праекта «Культурная спадчына Беларусі», што выдаецца ажыццяўляе з 2015 г. сумесна з ААТ «Банк развіцця Рэспублікі Беларусь». Яго галоўная мэта — пазнаёміць шырокую аўдыторыю з духоўнымі каштоўнасцямі і мастацтвам беларускага народа. Раней выйшлі кнігі «Александр Кищенко. Летописец XX столетия», «Туровская рапсодия», «Симфония столетий», «Белорусские сокровища ЮНЕСКО», «Жывая культура Беларусі».

Чарговая кніга серыі (а гэта — 250 старонак тэксту і фотаздымкаў) пачынаецца з гісторыі, з часоў узнікнення бортніцтва, калі далёкія продкі займаліся збіральніцтвам, шукалі дуплы з дзікімі пчоламі, як потым пачалі самі рабіць штучнае жыллё для пчолаў (борці, калоды, вуллі), тут распавядаецца аб прыладах для вырабу борці і яе ўсталявання, для догляду пчол, пра скарыстанне мёду ды іншых прадуктаў пчаларства ў кулінарыі, абрадах, лекаванні, можна таксама пазнаёміцца з найбольшымі на сёння асяродкамі бортніцтва ў нашай краіне, з сучаснымі бортнікамі і дынастыямі.

Кніга мае некалькі раздзелаў: «Лясное бортніцтва Беларусі: першыя крокі па захаванні», «Царства лясоў і балот», «Пчол трымаць — не ў халадку ляжаць», «Пчала — Божая сляза»: лельчыцкі бортнікі, «Пчала і на сябе, і на людзей, і на Бога працую», а таксама заключнае слова дырэктара выдавецтва «Чатыры чвэрці» ЛІліяны Анцух «Адна пчала мёду не наносіць... Нататкі выдаўца» і спіс літаратуры, што можна пачытаць па тэме. Тэксты кнігі напісала сама Л. Анцух, а таксама Іван Восіпаў (эканаміст паводле адукацыі, кіраўнік устаноў развіцця традыцыйнага бортніцтва «Братэрства босых бортнікаў», сябра

«Студэнцкага этнаграфічнага таварыства», акрэдытаванага ў ЮНЕСКА, удзельнік нацыянальных і міжнародных канферэнцый) і Рэгіна Гамзавіч (журналіст, філолаг паводле адукацыі, даследчык традыцыйнай культуры Беларусі, грамадскі эксперт у галіне нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі, сцэнарыст дакументальнага кіно). Усе тэксты ў кнізе пададзеныя па-беларуску (асноўная мова) і ў перакладзе на рускую, англійскую і польскую мовы. Здымкі для выдання прадставілі названыя вышэй І. Восіпаў і Р. Гамзавіч, а таксама Альфрэд Мікус, Мікалай Крывальзвіч, Віктар Малышчыц, Мікалай Нікіценка. Скарыстаны таксама архівы выдавецтва, рэдакцыі лельчыцкай раённай газеты «Светлае жыццё», ілюстрацыі з фонду Інстытута гісторыі НАН Беларусі, Лельчыцкага раённага краязнаўчага музея, Цэнтра ганчарства ў Гарадной Столінскага раёна, Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, з сайтаў bortnictva.by, livingheritage.by/nks/7191, ich.unesco.org/en.

Такім чынам, гэта не толькі навуковае ды папулярнае выданне, але яшчэ і, паверце, выдатны фотаальбом. Прычым здымкі не абмяжоўваюцца дрэвамі, дупламі, борцямі, пчоламі ды адмысловамі. Тут бага-

та прыгожых краявідаў Лельчыцкага краю, ракі Убарць, лясных замалёвак. Надакучыла чытаць — гартай, разглядай прыгажосць нашае зямлі!

Яшчэ гэтая кніга — заклапочанасць, своеасаблівы кліч аб захаванні. Захаванні не толькі бортніцтва. Ва ўсім свеце б'юць трывогу, што пчолы гінуць. Прычынаў тут багата. Вось і пчалары Лельчыцкага раёна ў 2017 г. занепаколіся гібеллю пчол, запрасілі да сябе супрацоўнікаў Навукова-практычнага цэнтра НАН Беларусі па біярэсурсах пад кіраўніцтвам загадчыка лабараторыі кандыдата біялагічных навук Алега Прышчэпчыка. Навукоўцы назіралі за насякомымі, за працаю бортніка ў в. Глушкавічы, збіралі матэрыял з вуллёў, дзе загінулі пчолы. А. Прышчэпчык лічыць, што ў выніку змешвання генетычнага матэрыялу (у павяненны час у Беларусі ў межах спецыяльнай праграмы пачалі завозіць пчол з Украіны, Каўказа, Карпатаў) пчолы-метэсы дрэнна зімуюць, хварэюць. Гэта адна з прычынаў гібелі. Магчыма, у нас сёмная лясная палеская пчала (дзікая, агрэсіўная) захавалася толькі на Лельчыччыне. Таму неабходна стварыць яе рэзерват і вывучаць тэхналогію догляду насякомых у лесе, што вядома мясцовым пчаларам. На гэта спатрэбяцца гады працы. Значыць, і тут наш край унікальны, адметны, значыць, не маюць рацы тыя, хто кажа «ды якая розніца? — пчала і пчала...».

Можна багата чытаваць кнігу — яна мае простую структуру, кароткія раздзелы, устаўкі, факты, што спрашчае знаёмства з рамяством і адмысловамі, калі ж закончыцца той навуковы раздзел... Але ж зазначу: хто будзе шукаць тут схемы, як вырабіць і падняць борць, задумае занатаваць адсюль рэцэпты стравы з мёду, раскрыве дзеля пошуку рэцэптаў ад хваробы сваёй ці блізкага — такога тут няма. Гэта не кніга «пра смачную і здаровую ежу», «як выльчыцца мёдам ад...», «рытуалы нашых продкаў»... Яе каштоўнасць у іншым. Старонкі напоўнены адначасова гонарам — нашыя людзі захавалі старажытны промысел, забыты ў свеце, працягваюць традыцыі,

перадаюць моладзі, і трываюць — за пчол, за лясны, урэшце — за нашае асяроддзе, якое часцічком і нішчыць пчол ды іншых «братоў нашых меншых» (гербіцыдамі ды мінеральнымі ўгнаеннямі, бяздумнаю меліярацыяй, неапраўданаю уміяшнаннем у лес, луг, балота...). І тут да месца згадаць адну з легендаў, як з'явіліся пчолы.

На камені пасярод мора сядзела прыгожая дзяўчына і горка плакала. З яе слёзаў утварыліся пчолы і адляталі ад каменя. Па сінім моры ішоў Спас. Ён убачыў, як плача дзяўчына. «Няхай жа і мая сляза будзе побач з тваімі», — сказаў Ён. Са слязы Спаса ўтварылася пчаліная матка, і ўсе пчолы паляцелі да яе.

У пачатку кнігі змешчаны некалькі прадмоваў, своеасаблівыя вітанні да будучых чытачоў — звярнуліся міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь, старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімір Макей, міністр культуры (у час выдання кнігі) Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар. Старшыня Праўлення «Банка развіцця Рэспублікі Беларусь» А. Жышквіч зазначыў: «У Беларусі «Лясное бортніцтва на прыкладзе Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці» мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Беларускімі і польскімі экспертамі ў 2019 г. накіраваны матэрыялы ў ЮНЕСКА для ўключэння элемента «Культура бортніцтва Польшчы і Беларусі» ў Рэпрэзентацыйны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва. Гэта яшчэ адзін доказ таго, што бортніцтва — традыцыя, якая аб'ядноўвае нас з суседзямі, а сумесныя намаганні па яе захаванні з'яўляюцца ўнёскам ва ўмацаванне добрасуседства і палітычныя культурных сувязей з замежнымі краінамі».

І не забудземся налета: 20 траўня — Сусветны дзень пчол!

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Ад рэдакцыі. Варта таксама зазначыць, што БФК і «КГ» мелі прамыя адносіны і спрыялі з'яўленню гэтай кнігі (згадайма артыкулы І. Восіпава ў газеце, прадстаўленне ў 2018 г. яго праекта ў Нацыянальнай бібліятэцы на «Краязнаўчай прэзентацыі Года малой радзімы»). Фонд плануе арганізаваць і прэзентацыю кнігі, аб чым паведамім крыху пазней.

Тапонімы роднага кута Артура Бартэльса ў яго паэмах

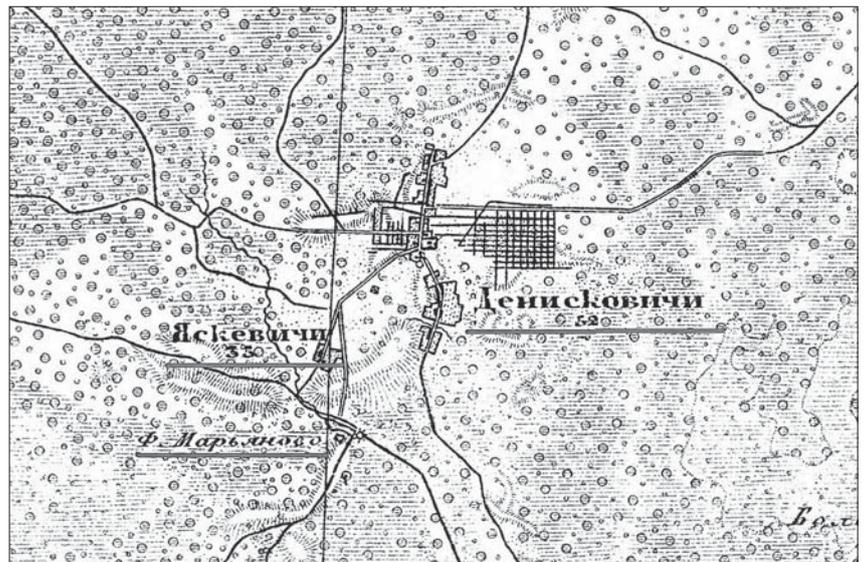
Беларуская літаратура характарызуецца асаблівай любоўю да Бацькаўшчыны ў яе вузкім разуменні – куточка, дзе той ці іншы чалавек убачыў свет.

Для народжанага больш чым 200 гадоў таму Артура Бартэльса (1818 – 1885) малая радзіма таксама стала бліжэй да святога паняцця. Паводле паэмы «Дзяніскавічы» (1862), лірычны герой пасля расстання прыязджае ў родны кут, дзе ён сорок гадоў таму распачаў знаёмства са светам. Яго душа трымціць ад замілання пры відзе царквы, курных хатак, калодзежаў, гумнаў. Асаблівая ўвага адрасуецца дому, дзе былі праведзены першыя гады. Далей герой выходзіць за межы сяла на «сустрэчу» з грэбляй, мілымі для вуха ўрочышчамі – Градкам, Ізбійскам, Лясішчам, Дзерамінішчам, Крэмцамі, вартаўнікамі лясоў – леснікамі Сойкамі і

Кавальчукамі, дакладней, іх нашчадкамі. Менавіта дзякуючы такім аўтарскім прызнанням версія аб нараджэнні А. Бартэльса ў Дзяніскавічах набывае перавагу над іншымі.

У кагосьці любоў да роднага кутка можа быць абстрактнай. Аднак у А. Бартэльса яна ажыццяўляецца праз непаўназначаны кантакт з радзімай зямлёй, праз перадачу сваіх пачуццяў да той ці іншай мясціны, пабудовы, дзейства, пэўнага чалавека. Таму назвы многіх мясцінаў пісьменнік уводзіць у мастацкі тэкст.

Раскіданыя па ўсёй Беларусі Радзівілавы лясы, балоты, лугі, дарогі, урочышчы становяцца фонам для разгортвання таго ці іншага сюжэта. Аднак геаграфія аповедаў у паэмах А. Бартэльса мае вузкую лакалізацыю. Яны засяроджваюцца галоўным чынам на лясах Клецкай ардынацыі Радзівілаў. Асаблівую канцэнтрацыю аўтарскай увагі да мясцо-

васці варта канстатаваць у сувязі з Дзяніскавічамі: менавіта іх наваколле стала галоўнай крыніцай для паляўнічых пэем і нарысаў А. Бартэльса. Вёска Дзяніскавічы знаходзіцца на поўдзень ад Клецка за кіламетраў 40. Размешчаны ў спрадвечных лясах, акружаны з трох бакоў балотамі населены пункт не мог быць вядомы шырокаму свету. Аднак гэта не стала перашкодай для творцы апаэтызаваць родны кут. Яго тапанімічная геаграфія прыцягнула нашу ўвагу.

Назвы паселішчаў

Галоўным і храналагічна першым сярод намі зафіксаваных найменняў з'яўляецца назва роднай вёскі паэта – **Дзяніскавічы**. Што праўда, гэта не мікратапонім, а назва сельскага паселішча. Ёю названая паэма, створаная ў лютым 1862 г.

Ці не кожная вялікая беларуская вёска ў XIX ст. уяўляла сабой цэлую сістэму паселішчаў – з падарожнымі больш дробнымі і вёскамі, і фальваркамі, і хутарамі і да т. п. Дзяніскавічы не былі выключэннем. Іх адлюстраванне на мапах часоў А. Бартэльса захавалася і сёння можна ўявіць, якая па памеры была вёска ў сярэдзіне XIX ст. (калі там быў паёт), можна параўнаць з бліжэйшымі да нас часамі, у тым ліку сучаснасцю.

Побач з Дзяніскавічамі – на паўднёвы захад – размясцілася з даўняга часу вёска **Ескавічы**, у польскім варыянце будзе трохі іначай – *Jaśkowice*. Іх назва фігуруе аднойчы (у паэме «Летнія і асеннія паляванні») як прыналежны прыметнік – для абазначэння мясціны, зарослай вербамі. У Беларусі існуе некалькі вёсак з такой ці падобнай назвай.

Дзяніскаўская суседка ўлілася ў склад большай вёскі ў 1965 г. Тым не менш мясцовы люд ставіцца да яе па-ранейшаму як да асобнага паселішча са сваёй арыгінальнаю назвай.

Тут жа, як бачым, аналагічным чынам – праз азначэнне – ўзгадваецца фальварак **Мар'янава** (па-мясцоваму – Мар'яноў), які знаходзіцца яшчэ далей на поўдзень, у глыб лесу і балотаў.

Відавочна, назвы – Дзяніскавічы, Ескавічы, Мар'янава – утвораны ад аднакарэнных іменаў. Мясцовыя жыхары (Андрэй Міронавіч Карпеня, жыхар вёскі Дзяніскавічы, 1927 г.н.; Хрысціна Феадосьеўна Швайка, жыхарка вёскі Дзяніскавічы, 1931 г.н.) мяркуюць, што такія імёны мелі заснавальнікі.

Яшчэ адзін мікратапонім з твораў А. Бартэльса (у паэме «Зімовыя паляванні на Літве») – **Ліпавецкі двор** – азначаў населенае месца. Паводле ўспамінаў тых жа респандэнтаў, мікратапонім адносіцца да мясціны ў цэнтры вёскі, дзе зараз знаходзіцца школа. Там да прыходу савецкай улады жыў памешчык. Увесь вялікі двор быў абсажаны высокімі ліпамі. Разам з тым у гэтым выпадку вусныя крыніцы не выказваюць пэўнасці. Тым не менш апісанне ў паэме і ўспаміны старажылаў як мінімум не разыходзяцца. Да таго ж ва ўказанай людзьмі мясцовасці здаўна і па сённяшні дзень растуць ліпы. Таму лічым слушным лакалізацыю Ліпавецкага двара бачыць на тэрыторыі сучаснай Дзяніскавіцкай школы.

Анатоль ТРАФІМЧЫК,
Тацяна ДЗЕНІСЕНЯ

(Заканчэнне будзе)

Наша гісторыя: Ідэі, Падзеі, Асобы

Заснавальнік Слонімскага краязнаўчага музея

Сёлета споўнілася 150 гадоў з дня нараджэння заснавальніка Слонімскага краязнаўчага музея, археолага, гісторыка, вынаходніка, вайскоўца, аднаго са знакамітых слонімцаў XX стагоддзя Язэпа (Іосіфа Іосіфавіча) Стаброўскага.

Я. Стаброўскі нарадзіўся 2 лістапада 1870 года ў Слоніме. У сямейным альбоме, што захоўваецца ў сваякоў героя нашай публікацыі, ёсць цікавы і каштоўны здымак яго дзедка. Пад фатаграфіяй у альбоме напісана: «Вікенці сын Мацея Стаброўскі, рэгент земскі, гаспадар маёнтка "Кулікі". Памёр у 1868 годзе. Пахаваны ў пабудаванай за яго сродкі ўніяцкай царкве ў Мілавідах».

Бацька Я. Стаброўскага Іосіф удзельнічаў у венгерскай, турэцкай і севастопальскай войнах. Штабс-капітан Мурамскага палка Іосіф Вікенцьевіч Стаброўскі быў паранены пад час бітвы пад Севастопалем і звольнены са службы па раненні ў 1859 годзе. Пахаваны ў вёсцы Орлавічы на Слонімшчыне.

Маці Язэпа Стаброўскага Людвіка была родам з князёў Масальскіх. Памерла ў 1902 годзе, пахаваная побач з мужам у Орлавічах. Дарэчы, бацька Людвікі Адольф Масальскі прымаў актыўны ўдзел у паўстанні 1863 года. За гэта Мураўёў-вешальнік заслаў яго ў Нерчынскай руднікі. І родны брат маці Карл Масальскі таксама ўдзельнічаў у гэтым паўстанні. Ён быў камандзірам аднаго з атрадаў Кастуся Каліноўскага.

У 1888 годзе Я. Стаброўскі стаў курсантам Аляксандраўскага ваеннага вучылішча. Тут ён пазнаёміўся з будучым вядомым рускім пісьменнікам Аляксандрам Купрыным. Яны шчыра пасябравалі. А потым, калі Стаброўскі жыў на Слонімшчыне, доўга перапісваліся. Наш зямляк запрашаў яго ў гасці ў вёску Орлавічы. Але, на жаль, Купрын на Слонімшчыне так і не пабываў. Адзначу, што Я. Стаброўскі перапісваўся і з Львом Талстым. А ў час ганення Л. Талстога расійскім урадам ён напісаў яму шчырае пісьмо ў знак падтрымкі пісьменніка. У палку, дзе служыў Стаброўскі, гэтым учынкам былі ўсе здзіўленыя.

У сваёй аўтабіяграфіі Я. Стаброўскі пісаў: «У бытнасць на вайскавай службе ў 81-м пяхотным Апшэронскім палку з 1891 да 1895 года загадваў палкавой швальняй. З'яўляўся палкавым інструктарам па папёрнай справе.

Язэп Стаброўскі жэніцца на Амеліі Давідоўскай (1902 г.)

Па даручэнні шэфа Апшэронскага палка вялікага князя Георгія Міхайлавіча рабіў фатаграфічныя здымкі месцаў Дагестана, дзе Апшэронскі полк вёў баі з Шамілём, – для гісторыі палка. За гэтую працу атрымаў ад князя падарунак: гісторыю палка з уласнаручным подпісам. Пераведзены ў артылерыю з 1895 года. Шмат гадоў з'яўляўся справаводам, а пасля загадчыкам гаспадаркі батэрэі і палка. Задаваў афіцэрскім сходам і бібліятэкай. З'яўляўся сябрам, а затым старшынёй брыгаднага суда і сябрам суда таварыства афіцэраў. Удзельнічаў у дзвюх палявых паездках 1910 года, якія мелі задачай рэкагнасыроўку ўчасткаў рэк Віслы і Варты з мэтай знішчэння крэпасцей Варшавы і Брэста, неабходнасць чаго пацвердзілася ў вайне 1914 года – абедзве гэтыя крэпасці былі здадзеныя без бою...».

Дзякуючы сваім здольнасцям, Я. Стаброўскі атрымаў магчымасць яшчэ закончыць Полацкі кадэцкі корпус, Маскоўскі археалагічны інстытут і Вышэйшыя археалагічныя курсы пры Самарскім універсітэце. Быў членам-карэспандэнтам Віленскага аддзялення Маскоўскага археалагічнага таварыства.

Першую сусветную вайну Я. Стаброўскі завяршыў у чыне палкоўніка. Пасля кастрычніцкага перавароту ў Расіі служыў у Чырвонай Арміі. Але з цягам часу навуковыя інтарэсы ўзялі верх над прафесійна-ваеннымі, хоць да канца сваіх

дзён не здымаў з плячэй шыняля. А ў «Паслужным спісе» палкоўніка Я. Стаброўскага значыліся ордэны і знакі ўзнагародаў: св. Станіслава 2-і і 3-й ступеняў, св. Ганны 3-й ступені, св. Ганны 2-й ступені з мячамі, св. кн. Уладзіміра 4-й ступені і іншыя.

У 1921 годзе Стаброўскі вяртаецца на родную Слонімшчыну ў сваё сілы і веды аддае даследаванню роднага краю. Ён збірае ўсё, што на яго погляд мела гістарычную каштоўнасць. У калекцыі Я. Стаброўскага былі такія экспанаты, што маглі б урыгожыць стэнды і залы найлепшых музеяў

Еўропы: багатая калекцыя крэманёвых і каменных вырабаў часоў мезаліту і неаліту, галава старажытнаславянскага ідала, аўтографы Карамзіна, Дзяржавіна, Л. Талстога, два пісьмы Пушкіна да яго жонкі Наталлі Ганчаровай, гістарычныя рукапісы XVI – XII стагоддзяў і многія многія іншыя экспанаты. У Літаратурны музей СССР, згодна з прадпісаннем Народнага Камісарыята Асветніцтва 13 чэрвеня 1940 года, па акце былі перададзеныя: «Пісьмо поэта Гаврыіла Державіна по делу о примирении майорши Ширшиной с майор. Фон Бриггенном 10 мая 1793 г.», «Ордел Гавриіла Державіна Ярославск. Губ. Прокурору Бранту по делу о преслед. купцов Кожцева и Холщевникова 1 дек. 1802 г.», «Пісьмо поэта А. Пушкіна Ананьіну с просьбой о назначении дня когда можно будет окончить дело. Не датировано. Извещение о смерти поэта и приглашение на отпевание тела», «Автограф графа Льва Толстого из письма его к художнику Ивану Кирилловичу Пархоменко в 1910». На аснове пастановы Баранавіцкага аблвыканкама ад 15 кастрычніка 1940 года па акце 88 экспанатаў былі перададзеныя ў Баранавіцкі

музей мастацтва. Сярод іх можна вылучыць старажытнаўрэйскае рэлігійнае пісанне «Мегіле», пазалочаны барэльеф з надпісам «Eneae gaconteses aventuras a Didon», келіх неапітанскага караля Мюрата з надпісам «A finque nous dominions surle monde», келіх з зялёнага шкла ўніяцкага архіепіскапа Галубовіча, 20 гравюраў і іншыя музейныя экспанаты. Што датычыць, напрыклад, каменнага ідала, дык пра яго Стаброўскі напісаў нават даследчы артыкул і змясціў у красавіцкім нумары часопіса «Беларусь» за 1946 год. Ён пісаў: «У ваколіцах Слоніма, на выгане, дзе ніколі не было ніякіх будынкаў, у 1934 годзе пракладвалі новую Альбярцінскую вуліцу. У час выкапкі катлавана пад будову фундамента для жыллёвага дома на глыбіні каля паўметра была знайдзена каменная галава, якая цяпер знаходзіцца ў Слоніmsкім гісторыка-краязнаўчым музеі.

Знойдзены аб'ект, высечаны з ракавістага вапняка, уяўляе сабою мужчынскую галаву з плоскім тварам, шырокім носам, без вусоў і з завостранай бародкай. Памеры яго невялікія – 46 см у вышыню, даўжыня 22 см, шырыня – 15 см. Шыя гэтай галавы мае выгляд кліна для ўстаноўкі ў пні дрэў ці, можа, у спецыяльна вырабленыя каменны пастамент. Нельга меркаваць, што галава адбіта ад якой-небудзь статуі, бо няма ніякага злому, а клін выраблены вельмі выразна.

Параўнанне знойдзенай галавы з фігурамі святых у суседніх касцёлах сведчыць, што паміж імі няма ніякага падабенства. Іншыя веравызнанні, які праваслаўнае, масульманскае і яўрэйскае, зусім забараняюць ужыванне якіх бы то ні было фігур у мэтах рэлігійных. Такім чынам гэтая галава з'яўляецца помнікам дахрысціянскай пары...».

Нават сёння слонімскі сталага ўзросту расказва-

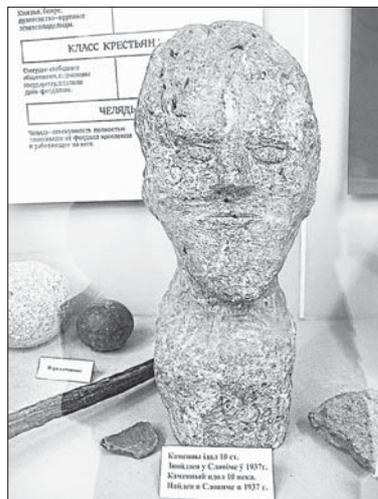
юць, што аднойчы, вяртаючыся дамоў, Стаброўскі стаў сведкам падзення метэарыта, які ўпаў непадалёку ад вёскі Азярніца. Пошукі працягваліся амаль паўстагоддзя, але метэарыт усё ж быў знойдзены і дастаўлены краязнаўцам у музей.

Увосень 1924 года Я. Стаброўскі арганізаваў у Слоніме выставу старадаўніх дакументаў і кніг, якія збіраў шмат гадоў. Выстава выклікала вялікую цікавасць у наведнікаў, асабліва сярод моладзі. Пасля яе закрыцця ўвесь сабранны археалагічны матэрыял і каштоўную калекцыю вырабаў каменнага веку Стаброўскі паклаў у аснову гісторыка-краязнаўчага музея, які расчынуў дзверы перад наведнікамі ў верасні 1929 года. На адкрыццё музея прыязджаў нават прэзідэнт Польшчы Ігнацы Масціцкі.

Спраўдны росквіт музей Стаброўскага набыў у канцы 1939 года і на пачатку 1940-х. Жыхары горада і раёна ахвотна наведвалі музей. Дзякуючы нашаму гісторыку і краязнаўцу ён узабагаціўся дарагімі калекцыямі – мінералагічнай і палеанталагічнай, выставамі па гісторыі і рэлігіі, карцінамі, нумізматыкай, этнаграфічным матэрыялам. Усё складалася даволі добра, але раптам – вайна. У чэрвені 1941 года гаспадарамі ў Слоніме ўжо былі немцы. І ўсё ж 2 кастрычніка 1942 года на Паркавай вуліцы, 42 у старажытным горадзе над Шчарай музей зноў адчыніў свае дзверы. Давайце, напрыклад, паспрабаем уявіць яго ў кастрычніку 1943 года.

Як падае часопіс «Новы шлях» у нумары дзевятнаццатам за той жа год, у першай і другой залах была змешчаная багатая калекцыя каменных прыладаў першабытнага чалавека эпохі неаліту на Слонімшчыне: каменныя малаткі, скрэблы, нажы, пілкі, сьвядзёлкі, шылы, сякеры, наканечнікі стрэлаў. У асобных вітрынах месціліся калекцыі мінералаў і метэарытаў, пясчаникаў Юрскага перыяду са слядамі марскіх шхалёў, якія сведчылі, што Слонімшчына была калісьці залітая вадою.

На сценах першых дзвюх залаў віселі карціны, што адлюстроўвалі жыццё старажытных людзей ад незапамітных часоў да навіейшых. Былі ў экспазіцыі прадметы рэлігійных культаў розных народаў, напрыклад, «Свяшчэнны сікль» – срэбная манета 138 года ад нараджэння Хрыста, і бронзавы знак з яго выявай, які служыў пропускам у катакомбы першых хрысціянаў.

Слоніmsкі ідал, знойдзены Язэпам Стаброўскім

(Заканчэнне будзе)

Сяргей ЧЫПРЫН
Фотаздымкі
з архіва аўтара

Палечнік Агінскага і Ла Фаэта, літаратар

чотам, Т. Занам. З 1819 г. – сакратар кампазітара М.К. Агінскага.

У 1822 г. таварыстваў філаматаў і філарэтаў князь М.К. Агінскі разам са сваім сакратаром пакідае родны край і з'язджае ў Еўропу. Пасля былі Германія, Італія, Бельгія, Галандыя, Англія. У 1826-м Л. Ходзька прыязджае ў Парыж. Тут ён працуе бібліятэкарам спачатку ў Сарбоне, потым у Сент-Жанеўеў і ў Дэпартаменце адукацыі. На пачатку 1830 г. арганізаваў вялікую дэманстрацыю ў горадзе з нагоды дня нараджэння Т. Касцюшкі з удзелам Мары Жазефа дэ Ла Фаэта і Віктора Гюго.

У час французскай Ліпенскай рэвалюцыі 1830 г. служыў ад'ютантам генерала Ла Фаэта. Быў цяжка паранены. Напрыканцы таго ж года ў Царстве Польскім ўспыхнула паўстанне супраць расійскага валадарства. Л. Ходзька падтрымаў паўстанцкі рух, быў (раненне замінала стаць у шэрагі)

сакратаром парыжскага Таварыства Літвы і Рускіх зямель. Разам з І. Лявелем уваходзіў у склад кіраўніцтва Польскага нацыянальнага камітэта.

У 1833-м падтрымаў падрыхтоўку ўзброенай экспедыцыі палкоўніка Ю. Заліўскага ў Царства Польскае. Тады пасольства Расіі ў Парыжы дамаглася ад французскіх уладаў высылкі Ходзькі з сталіцы, і ён адправіўся ў Вялікабрытанію. У 1834 г. вярнуўся ў Парыж, прысвяціўшы сябе навуковай працы.

Пад час франка-прускай вайны 1870 – 1871 гг. быў эвакуаваны ў Пуаше, дзе і памёр у 1871-м. Пахаваны на Шпітальных могілках.

Л. Ходзька – член Каралеўскай акадэміі Нансі (Францыя), ганаровы член Познаньскага Таварыства аматараў навук. Пісаў на польскай і французскай мовах. Аўтар паэмы «Залессе» (1821), у якой успляўля прыжосць наваколя маёнтка М.К. Агінскага каля Смаргоні, зрабіў малюнк

Залесся. Таксама выдаў зборнікі твораў А. Міцкевіча (1828) і І. Красінскага (1830), мемуары М.К. Агінскага (т. 1 – 4, 1827 – 1828), працы па гісторыі, географіі, статыстыцы, сярод якіх: «Гісторыя польскіх легіёнаў...» (1829); «Генеалогія князёў Агінскіх з Казельска» (1852); «Палітычная гісторыя Літвы ад часу яе аб'яднання з Польшчай у 1386 годзе да паўстання 1831 года» (1831); «Польшча» (1836 – 1841), у якой шмат матэрыялаў пра Беларусь. Напісаў «Біяграфічныя нататкі з жыцця Тадэвуша Касцюшкі» (1837), «Папулярную гісторыю Польшчы» (1863). Варта згадаць тут і славыты альманах «La Pologne historique, litteraire, monumentale, pittoresque et illustree» (1835 – 1845), што быў вядомы па ўсёй Еўропе. Яшчэ ён сабраў 125 тамоў дакументаў па гісторыі Польшчы, Беларусі, Украіны.

Падрыхтаваў Аляксей САЧАНКА

Выстава для аднавяскоўцаў у бабуліным доме

У вёсцы Вінкаўцы Лідскага раёна адбылася сепарыды неверагодная павадле сваёй задумкі і ўваабленні падзея: унучка адной з былых мясцовых жыхарак – Аляксандра Ліпінскага – падзялілася з аднавяскоўцамі асабістымі асацыяцыямі, звязанымі з гэтым месцам. Яны адбіліся ў выставе «Вёсачка», унікальнасць якой у тым, што ладзілася яна, лічы, па суседстве, тобок у звычайнай вясковай хаце, дзе замест экспазіцыйнай залы – жылы пакой.

Нягледзячы на неафіцыйнасць і нават пэўную самадзейнасць усяго мерапрыемства, неабходныя «каноны» былі цалкам выкананы: на брамы ў свой двор, пад аб'явай аб графіку прыезду аўтакрамы, на сталах дрэваў Аляксандра за некалькі дзён да пачатку развесіла афішы аб будучай падзеі. Навіна аб нейкай там «выставе-асацыяцыі «Вёсачка» ў хаце Ліпінскіх» па Вінкаўцы разляцелася хутка, чым усіх узбаламуціла: «Што гэта будзе? А навошта? Ой, як цікава!»

А. Ліпінскага значыла: «Вінкаўцы – гэта радзіма майго таты Яўгена і яго сястры, майёй цёткі Ірыны. З родным братам Арцэмам і стрыечным Арсеніем мы праводзілі тут шмат часу, хоць і жылі ў горадзе. Я адчуваю цесную сувязь з гэтым месцам, домам. Гэта стала падставой для творчасці. У майёй практыцы назапасілася вельмі шмат працаў, на стварэнне якіх натхніла вясковое жыццё. Заставалася толькі дачакацца моманту, каб зрабіць іх часткай выставы».

...І вось той дзень надыйшоў. У доме, дзе ніхто ўжо

пастаянна не жыве, які сям'ёй выкарыстоўваецца выключна ў вяснова-летні перыяд, падлога месцамі пабліскае, бо яе толькі што вымылі, патрэскае агонь у печы, на пліце «спявае» чайнік, на сталы стаяць салодкія пачастункі. Усё як звычайна, як у вёсцы позняй восенню: добра, ціха і лагодна. Гасцей чакаюць, але без лішняй мітусні.

У дзвярах чуюцца галасы: «Мы прыйшлі. Куды нам заходзіць?» – гэта мясцовыя жыхаркі, старыя Ірына Казіміраўна Трапіла і Ірына Баляславаўна Мойсак. Жанчыны какетліва просяць іх не фатаграфавать, а самі выпростваюць спіны і ўсміхаюцца на камеру. Але хвіліна-другая – і пенсіянеркі наогул перастаюць заўважаць журналіста, цалкам пераклачаюцца на выставу.

– Памятаеце велізарную ліпу, якую мы спілавалі? Дык вось, яна поўнасцю «перапрацаваная» ў мастацтва. А гэтыя фігуркі – з гліны, яны аб'яднаныя адной тэмай і называюцца «Беларусачкі». Тут акварэль, батык, – тлумачыць Аляксандра. – Фотаздымкі – 10-гадовай Яны Войсят. Так, яна з Вінкаўцоў і, нягледзячы на ўзрост, вельмі захапляецца фатаграфіяй. Цягам гэтага года стварыла вялікую колькасць здымкаў, у якіх перадала стан прыроды ў ваколіцах вёскі. Сурвэтка – майёй бабুলі...

– Леакадзія была вельмі таленавітай, – тут жа падхопліваюць Ірына Казіміраўна і Ірына Баляславаўна. – Яна любіла займацца рукадзеллем, а яшчэ чытаць. Памятаем, як у яе да позняй ночы святло гарэла ў акне. Наранку

пытваем: «Чаго не спалася?» А яна ў адказ: «Такая кніга цікавая трапіла!» Такая жа эрудзіраванасць любой гарадскоў ностру! А дзед ваш – Іван – як маляваў хораша! Саша, адназначна, гэта ты ў іх пайшла...

Хоць дзед Аляксандра зусім не памятае, бабুলю – вельмі смутна, але сувязь пакаленняў адчувае трывалую.

– Я скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, па спецыяльнасці – мастак народных рамёстваў, – расказвае А. Ліпінскага. – Маладым спецыялістам прыйшла працаваць у раёны цэнтра творчасці дзяцей і моладзі, цяпер вяду індывідуальныя заняткі па развіцці творчых здольнасцяў навучэнцаў Лідскага каледжа.

Працы А. Ліпінскага неаднаразова становіліся часткай групавых выставаў маладых беларускіх мастакоў. У прыватнасці, цяпер іх можна ўбачыць у сталічным Палацы мастацтваў.

Вельмі хутка выстава-асацыяцыя «Вёсачка»

ператварылася ў вясчоркі. Гаспадары дома – брат і сястра Яўген і Ірына – разам з суседкамі разглядалі фотаальбом, успаміналі былое, расказвалі адно адному пра тое, як складалася жыццё іх агульных знаёмых, таксама былых жыхароў Вінкаўцоў. Час ад часу маруднасці і мернасць гутаркі парухалі госці, якія заходзілі паглядзець выставу, дэдапаца, што наогул адбываецца ў доме Ліпінскіх. «Сашка, якая ты малайчына!», «Гэта ж трэба было да такога дадумацца!», «А як Арцём пажывае ў Мінску? Даўно бачыліся», «Іра, твой Сенька па-ранейшаму такі ж кучаравы?» – між іншым пыталіся наведнікі.

– Задума выставы цалкам грунтавалася на маім адчуванні загадкавасці і казачнасці вясковага жыцця. Мяркую, што мае асацыяцыі з ціхім, размераным жыццём вёскі моцна ідэалізаваныя, навяяныя больш фальклорам, чым рэчаіснасцю. Творы, прадстаўленыя на выставе,

раскрываюць і дапаўняюць маё ўспрыманне вёскі, многія з іх адлюстроўваюць жыццё Вінкаўцоў. Адна з працаў настолькі доўга з'яўляецца часткай дома, што літаральна не разглядаецца асобна ад яго.

Гаворка ідзе пра кактус, намалеваны вітражнымі фарбамі стрыечным братам Аляксандры – Арсеніем – амаль 20 гадоў таму. Дарэчы, з гэтым творам знаёмы кожны жыхар вёскі. Мала таго, дом Ліпінскіх многія так і называюць: «Той, што з кактуса на шыбе».

...Вяртаючыся, я ўсё думала аб тым, якая простая, але цудоўная задумка – арганізаваць ва ўласным доме выставу. Адрозніваецца ад звычайнай выставы, якая адбываецца ў вёсцы, на бялізнавай вярхоўцы вывешвалі пакрывала, насупраць ставілі крэслы або лаўкі і запрашалі ўсіх на «канцэрт-спектаклі», якія рыхтавалі самастойна. Дарослыя, пакідаючы справы, прыходзілі, пляскалі, а потым яшчэ доўга на разыходзіліся – размаўлялі... Не, «Вёсачка» – гэта не проста выстава-асацыяцыя, гэта нагода сабраць жыхароў адной вёскі разам і падтрымаць дух суседства, напамінаць, як важна захоўваць стасункі, пацвярджаючы таго, што вёска жыве. «У наступны раз я прынясу свае пакрывалы, саматканьня. А яшчэ можна булак напачы, больш людзей паклікаць, а то сядзіць па хатах», – амаль праз тры гадзіны, развітваючыся, планавалі жыхары Вінкаўцоў. І няма сумнення, што наступны раз абавязкова будзе. У любы дзень. Без усялякай нагоды. Бо ў гэтым зацікаўленыя маладыя.

*Вікторыя ПАЗНЯК
(Паводле «Лідскага газеты»)*

Пад Навагрудкам – новы для краіны жаўрук!

Нядаўна ГА «Ахова птушак Бацькаўшчыны» (АПБ) паведамляла пра брурую пячураўку, якую зусім нядаўна на Гродзеншчыне зарэгістравалі Юры Шашэнька, Дзяніс Кіцель, Вольга Лукшыці і Дзмітры Вінчэўскі. Гэта новы для Беларусі від, родам з Сібіры. А нядаўна яшчэ аднаго «новенькага» выявілі каля Налібоцкай пушчы. Гэта шэры жаўрук – стэпавая птушка, адзін з самых маленькіх жаўрукоў.

8 лістапада ў Навагрудскім раёне група бёрдвочараў (назіральнікаў за птушкамі) адзначыла шэрага жаўрука. Пабачылі новы для краіны від Наталія Капорыкава, Ю. Шашэнька і Генадзь Ардзюк.

– Мы ўвечары вырашылі з'ездзіць на поўдзень Налібоцкай пушчы ў Навагрудскі раён паслухаць пугача, – расказвае сябра АПБ Г. Ардзюк. – Не

даяздаючы метраў 300 да лесу на палявой дарозе з-пад машыны выпыхнула дробная птушачка – ледзь не наехалі на яе! Яна праляцела крыху наперад і метраў праз 20 прызямлілася. Мы спыніліся, адразу не зразумелі, хто гэта – звычайна ў такі час жаўрукоў няма. Было каля пяці гадзінаў вечара, пачынала сутоньць. Спачатку падумалі – можа, стрынатка? Паглядзелі ў біноклі – не, не яна. Снежны падарожнік? Не. Пачалі фатаграфавачы, каб разабрацца, што за птушка. З дапамогай вызначальніка высветлілі, што гэта шэры жаўрук, які раней у Беларусі не рэгістраваліся.

Жаўрук стаяў перад машынай і дзве-тры хвіліны карміўся, не звязваючы на людзей. Таму атрымалася зрабіць некалькі неблагіх фота. Пасля птушка збегла пешкі ў поле.

Шэры жаўрук – паўднёвы від, найбліжэйшыя ад нас гняздуюцца ў азоўскіх і саратаўскіх стэпах. Гэта адзін з самых маленькіх памераў жаўрукоў. Дагэтуль у Беларусі рэгістраваліся чатыры віды жаўрукоў – рагаты, палявы, баравы і жаўрук-смяцюх, з іх першы прылятае толькі ўзімку, астатнія гняздуюцца ў нас.

Шэры жаўрук летася упершыню быў зарэгістраваны ў Польшчы, пакуль гэта адзіная рэгістрацыя там. Сёлта была адна рэгістрацыя ў Літве. Нядаўна адзначаўся ў Фінляндыі. Ён стане 336-м відам у Спісе птушак Беларусі пасля зацвярджэння Беларускай арніта-фаўністычнай камісіяй.

На сённяшні дзень у Спісе птушак Беларусі 332 віды, зацвярджэння чакаюць таксама палярная чайка і стрынатка-рэзмі.

Фота Юрыя Шашэнькі

Пагодле паведамлення АПБ

Шэры жаўрук

Будзем памятаць мы...

Абуджаны Анёл Валерыя Дзевіскібы

Узгадваючы 50-годдзе мастака Валерыя Дзевіскібы, я для газеты «Літаратура і мастацтва» напісаў нататку «З Юрмалы ў Гомель», надрукаваную 31 снежня 1993 г. У тыя часы рыхтаваліся выставы з прыватных збораў мастакоў. І я спадзяваўся, што дойдзе чарга і да Валерыя, тым больш, як пазначыў у допісе, ён «у 1992 годзе пакінуў Латвію і жыве ў Гомелі».

А ў снежні 2004 г. у тым жа «ЛіМе» з'явілася мая нататка «Беларусь была роднай». На 61-м годзе жыцця, 19 кастрычніка 2001 г., спынілася сэрца невылечнага пакутніка Валерыя Дзевіскібы. І я лічыў сваім абавязкам загадаць важнейшы падзеі на шляху майго сябра.

Да вайны сям'я Дзевіскібаў жыла ў Гомелі, а потым пераехала ва Украіну. Шла Вялікая Айчынная... Здарылася так, што з сям'і Шыраўка на Віннічыне маці вывезлі ў Нямеччыну, дзе ў канцлагеры на беразе ракі Нэйсэн (Ныса Лужыцка) – гэта на мяжы з Чэхіяй – і нарадзіўся Валерый 25 лістапада 1943 г. Выжыў толькі таму, што ўратавалі сябры яго маці-нявольніцы. Пасля вызвалення амерыканскімі войскамі гэтага лагера палякі Стэфа і Богдан Завірухі завезлі іх у горад Лодзь, дзе ў касцёле і прыняў ратоўны хрост былы маленькі вязень пад імем Валеры-Лявонты.

З Лодзі яго маці выехала ва Украіну, а потым з падрослым сынам вярнулася на радзіму. А бацька Валерыя так і не адгукнуўся з прастораў СССР. У Го-

мелі ў студыі Палаца культуры чыгуначнікаў наш Валерка атрымаў першапачатковую мастакоўскую падрыхтоўку.

Потым была салдацкая служба ў Севастопалі. А па сканчэнні 11-га класа ў гомельскай школе ён трапіў у Рыгу, каб набыць мастакоўскую адукацыю. Пасля дзяжурства ў порце наведвае заняты жывапісам на вячэрніх курсах пры Латвійскай Акадэміі мастацтваў пад кіраўніцтвам М. Карнецкага, потым – на аддзяленні графікі ў прафесара А. Апініса.

Каб выжыць у чужым горадзе, праце грузыкам, матросам, слесарам... З 1979 г. ён як прадстаўнік групы мастакоў Юрмалы экспануе свае пейзажы, нацюрморты, партрэты (акварэльныя і пастэльныя) на розных выставах у Латвіі і Беларусі.

А юрмальскія сустрэчы – асабліва ў Доме творчасці ў Дубултах з беларускімі пісьменнікамі – паспрыялі яму ў станаўленні нацыянальнага светапогляду, узбагацілі няўрымслівага чалавека, апантанага шукальніка. Ён пачаў ствараць вобразы і герояў прамінулых вякоў, і партрэты многіх сучаснікаў, дзеячаў літаратуры і мастацтва. Яго карціны з'яўляюцца ў Гудзевічах як дарунак музею Алеса Белакоза, у створаным Адамам Мальдзісам музеі «Беларусы ў свеце» пры Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Ф. Скарыны. Творчыя скарбы «выдатнага чалавека, адмысловага майстра», як сказаў пра Дзевіскібу

Эрнэст Ялугін, трапляючы ў прыватныя зборы Алега Лойкі, Адама Мальдзіса, Уладзіміра Арлова, Яўгена Лецкі, Уладзіміра Сакалоўскага...

На партрэце Караткевіча, які падарыў Дзевіскіба аршанскаму музею У. Караткевіча, ён напісаў у 1981 г.: «Дарагі Уладзімір

Сямёнавіч! Няхай ваша ўсмішка будзе на радасць нас усіх. І калі спатрэбіцца – на гора...».

Газета «Культура» (№ 47, 25 лістапада – 1 снежня 2000 г.) яшчэ пры жыцці мастака змясціла мой артыкул «Анёл-абаронца Валеры Дзевіскібы». Узгадалася там і перапіска з гомельскім творцам. Яшчэ да пераезда ў Новую Мільчу – у радавонную сядзібу – я вазіў Валерыя з жонкай па маім родным Прыдзвінні ў спадзеве знайсці ім сядзібу для набыцця. Але з 1992 г. іх прытулкам стала Новая Мільча, дзе, як пісаў мне Валерка, працаваў на сваім паддашкі, даваў першыя навыкі малявання гомельскім школьнікам.

Вось маленькі ўрывак з нашага ліставання: «Усе спрыяе творчасці. Пішу вулічнага музыку, калі хто прыедзе – пакажу. Для цябе таксама ёсць

прэзэнт...». Так, я багаты на «прэзэнты» Валерыя: ім створаны два партрэты майго бацькі Сцяпана, выявы майго аблічча... Спраўдзіліся яго пажадання на сяброўскім шаржы, перададзеным мне ў Рызе 2 снежня 1983 г.: «Каб на твае вершы пісаліся добрыя песні».

Свой допіс 2000 г. у газеце «Культура» я закончыў такімі радкамі: «Хочацца, каб людзі ведалі, што ёсць у Валеры-Лявонты добры Анёл, які і яго сябрам пры нагодзе лагодна ўзмахвае ахоўнымі крыламі!» І гэты добры Анёл ускрыляў створаны мастаком вобразы Ф. Скарыны, М. Гусоўскага, М.К. Агінскага, В. Дуніна-Марцінкевіча, С. Манюшкі, В. Цяпінскага, К. Каліноўскага, Ф. Багушэвіча, М. Багдановіча. Ажывалі на палотнах Дзевіскібы згадкі пра Старую Рыгу і Слонім, Пінск і Палессе...

15 гадоў прамінула майму спадзяванню, выказанаму ў «ЛіМе» 10 снежня 2004 г.: «З цягам часу сябры таленавітага творцы зладзяць выставу ў памяць Валеры-Валенты Дзевіскібы». І вось апантаны мастак Мікола Купава сабраў кагорту спадкаемцаў – і год таму 24 верасня ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася выстава творчай спадчыны Валерыя Дзевіскібы.

І вось новая радасць ад здзяйсненняў Міколы Купавы: ён разамкнуў вязьмо са скарбамі Валерыя Дзевіскібы. Абуджаны Анёл летася 24 верасня ўзляцеў над харугвамі Мінска, пакланіўся 19 кастрычніка Новай Мільчы, 25 лістапада дакрануўся берага ракі Нэйсэн... І прытулецца да нас крыламі Натхнення – у падзяку і на радасць.

Адам Мальдзіс перадае творы В. Дзевіскібы мастаку М. Купаву і сыну С. Панізьніка Андрэю

Сяргей ПАНІЗЬНИК, пісьменнік, грамадскі дзеяч, г. Кінкардэн (Канада)

Снежань

2 – Дадышкіліяні Натэла Атараўна (1960), артыстка балета, заслужаная артыстка Беларусі, педагог – 60 гадоў з дня нараджэння.

2 – Чайка Валерыі Паўлавіч (1950), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага і афармленчага мастацтва, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2004), прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2011), педагог – 70 гадоў з дня нараджэння.

4 – Кудзеля Леанід Лаўрэнцэвіч (1940), спявак, педагог, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

6 – Барбара Радзівіл (1520 – 1551), вялікая княгіня ВКЛ і каралева Польшчы – 500 гадоў з дня нараджэння.

7 – Ялхоў Юрыі Аляксандравіч (1940), рэжысёр, кінааператар, сцэнарыст, сярод работ якога выдатныя ўзоры айчынай кінематографіі – тэлевізійныя, дакументальныя і мастацкія фільмы «Прыгоды Бураціна», «Пра Чырвоную Шапачку», «Сын за бацьку», «Анастасія Слуцкая» і інш., фотамастак, прэзідэнт, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, лаўрэат прэміі Фэдэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2005) – 80 гадоў з дня нараджэння.

8 – Самсонаў Уладзімір Аляксеевіч (1945, Мінск), мастак у галіне манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец – 75 гадоў з дня нараджэння.

9 – Пракаповіч Ігар Міхайлавіч (1960, Паставы), пісьменнік, краязнаўца, педагог, аўтар шэрага вучэбных праграм, краязнаўчых і мастацкіх твораў, лаўрэат прэміі часопіса «Маладосць» (1993) – 60 гадоў з дня нараджэння.

10 – Мікола Арочка (Мікалай Мікалаевіч) (1930, Слоніўскі р-н – 2013), пісьменнік, літаратуразнаўца, крытык, перакладчык – 90 гадоў з дня нараджэння.

10 – Рушчыц Фердынанд (1870, Валожынскі р-н – 1936), жывапісец, графік, тэатральны дэкаратар і педагог, творчасць якога звязаная з мастацкім жыццём Беларусі, Польшчы і Літвы, – 150 гадоў з дня нараджэння.

12 – Папавіцкі Георгій Канстанцінавіч (1890 – 1948), габаіст, педагог, дзейнасць якога мела вялікае значэнне для развіцця выканальніцтва на духавых інструментах у Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, кавалер ордэна «Знак Пашаны» – 130 гадоў з дня нараджэння.

12 – Храмушы Генадзь Леанідавіч (1920 – 2002), скрыпач, заслужаны артыст Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

13 – Налівайка Людміла Дзмітрыеўна (1940, Гродна), мастак, мастацтвазнаўца, прэзідэнт, драматург – 80 гадоў з дня нараджэння.

14 – Юркевіч Сяргей Пятровіч (1910 – 1985), расійскі і беларускі акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

Фота: Алякс. САЧАНКІ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 42 – 43

Уздоўж: 1. Ласт. 8. Магіла. 9. Хаты. 10. Атол. 12. Стрыжань. 15. Сплаў. 16. Зоркі. 17. Гало. 18. Язі. 19. Ёрш. 22. Дзік. 23. Багач. 26. Загор. 28. Славуціч. 31. Адно. 32. Ідал. 33. Птушка. 34. Вада.

Упоперак: 2. Сіпа. 3. Картуз. 4. Флажок. 5. Рап. 6. Рыбаловы. 7. Калыска. 11. Дно. 13. Уладзімір. 14. Запарожжа. 20. Вадазліў. 21. Герадот. 24. Ахвота. 25. Чайка. 27. Юла. 29. Рака. 30. Бай.

Шаноўныя чытачы, падпісчыкі!

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты» выйдзе 12 снежня. Беражыце сябе і блізкіх, будзьце здаровыя!

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПРЫГОННЫ ТЭАТР – від прыватнага дваранскага тэатра. Існавалі ў Беларусі ў XVIII – 1-й палове XIX ст. Дзейнічалі ў прыватнаўласніцкіх гарадах, замках і сядзібах у спецыяльных тэатральных памешканнях ці залах палацаў, ратушах і інш. Тэатральныя трупы складаліся з прыгонных сялянцаў; часам у спектаклях выступалі вялікасвецкія аматары і прафесійныя акцёры; іншы раз прыгонныя артысты ўдзельнічалі ў паказах прыватных прафесійных тэатраў.

Вядомыя прыгонныя тэатры: Гродзенскі тэатр Тызенгаўза, тэатр Бжазоўскага ў Матэвушах (пачатак XIX ст.), Ружанскі тэатр Сапегаў, Слоніўскі тэатр Агінскага, Чарнышова тэатры, Тышкевічавы

тэатры. Значную ролю ў гісторыі беларускага, польскага і расійскага мастацтва адыгралі прыгонныя тэатры Радзівілаў (Нясвіжскі тэатр Радзівілаў, Слуцкі тэатр Радзівілаў) і Шклоўскі тэатр Зорыча, якія мелі балетна-опера-драматычныя трупы, вялікія аркестры і капэлы, тэатральныя будынкі з добра абсталяванай сцэнай і развітай машынерыяй. У тэатрах працавалі вядомыя тагачасныя кампазітары і балетмайстры, існавалі школы, у якіх рыхтавалі для тэатраў артыстаў (Гродзенская тэатральная школа Тызенгаўза, Слоніўская балетная школа, Нясвіжская балетная школа, Слуцкая балетная школа).

У рэпертуары былі оперы і балеты еўрапейскіх і расійскіх кампазітараў, перакладныя і арыгінальныя

драматургія (камедыі Ф.У. Радзівіл, перакладзеныя ёю на польскую мову п'есы Мальера).

Своеасаблівай тэатральнай з'явай быў у пачатку XIX ст. прыгонны цырк Оштарпа ў Дукоры.

ПРЫГОННЫЯ АРКЕСТРЫ І КАПЭЛЫ – прыватныя музычныя калектывы, сабраныя цалкам ці часткова з прыгонных сялянцаў. На тэрыторыі Беларусі ў XVIII – 1-й палове XIX ст. існавалі ў Нясвіжы, Слуцку (Радзівілаў), Слоніме (М.К. Агінскага), Гродне (А. Тызенгаўза), Шклове (С.Г. Зорыча), Магілёве і Чачэрску (З.Р. Чарнышова), Ружанах (1752, Масальскіх, Сапегаў), Глуску (1790-я гг., Юдзіцкіх) і інш. Сярод іх буйныя аркестры мяшанага складу (Гродзенская капэла Тызенгаўза, Нясвіжская капэла Радзівілаў, Слоніўская капэла Агінскага, Слуцкая капэла Радзівіла, «музыка шклоўскага корпусу»), камерныя струнныя аркестры – т.зв. «хатняя музыка» (Гродна, Нясвіж),

духавыя, рагавыя аркестры ў Шклове, «нянчыцкая музыка» і «літоўская музыка» ў Нясвіжы). Некаторыя калектывы мелі групу вакалістаў ці цэлыя хоры («княжацкія капэлы»; у Шклове т.зв. «пеўчыя музыканцікі»).

Аркестры суправаджалі спектаклі прыгонных тэатраў, балі, паляванні, рэлігійныя службы, ваенныя парады. Нярэдка яны былі значнымі асяродкамі прафесійнай музычнай культуры, узначальваліся вядомымі музыкантамі (Дж. Альберціні, І.Л. Стэфані ды інш.). Прыгонныя музыканты рыхтавалі ў прыватных школах (Слуцк, Нясвіж, Гродна, Паставы, Слонім), часам за мяжой (прыгонныя князёў Радзівілаў Мацей з Карэлічаў, Ян Ценціловіч вучыліся ў Італіі). Дбаючы аб прафесійнай вывучцы, уладальнікі аркестраў і капэлаў жорстка экспloatавалі прыгонных, разглядалі іх як аб'ект куплі-продажу (прададзеныя аркестры Зорыча, Салагуба з Горы-Горак). Многіх музыкантаў адпускалі на аброк у градскія аркестры.